

Відповідь НБУ на кризу – реагування на гостру фазу та підтримка виходу з неї

Володимир Лепушинський

директор Департаменту монетарної політики та
економічного аналізу

Семінар для викладачів ЗВО

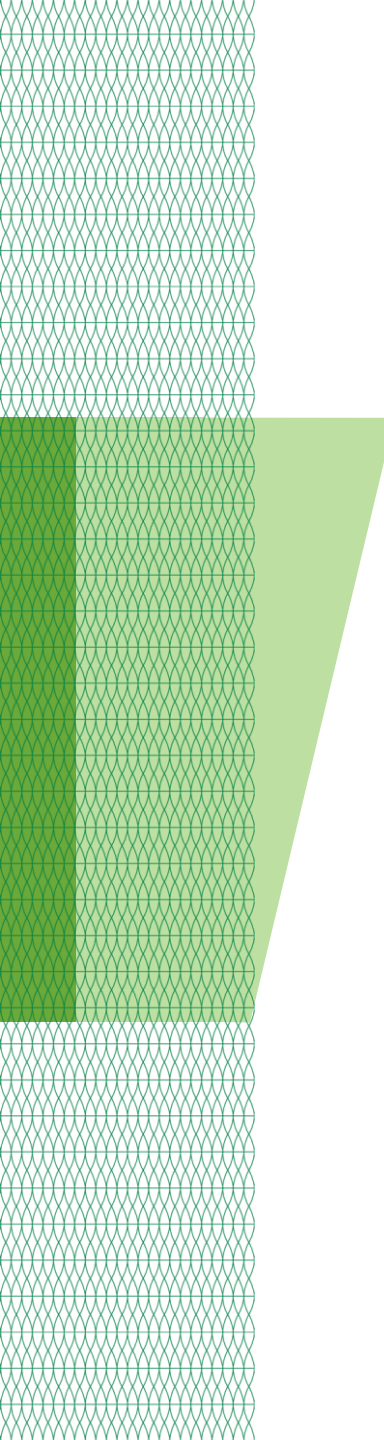
Київ, 02 червня 2020 року

Зміст

- Стратегія монетарної політики має працювати як у спокійні часи, так і під час кризи
- Відмінності коронакризи та попередніх криз в Україні
- Реакція на валютну паніку – вигоди передбачуваності
- Відповідь на кризу – монетарне пом'якшення та додаткові інструменти
- Перспективи монетарної політики

**Стратегія монетарної політики
призначена працювати як у
спокійні часи так і під час кризи**

Впровадження режиму інфляційного таргетування Національним банком

Пріоритетність цілей НБУ (Закон України «Про НБУ»)

Досягнення та підтримка **цінової стабільності**

Сприяння **фінансовій стабільності**

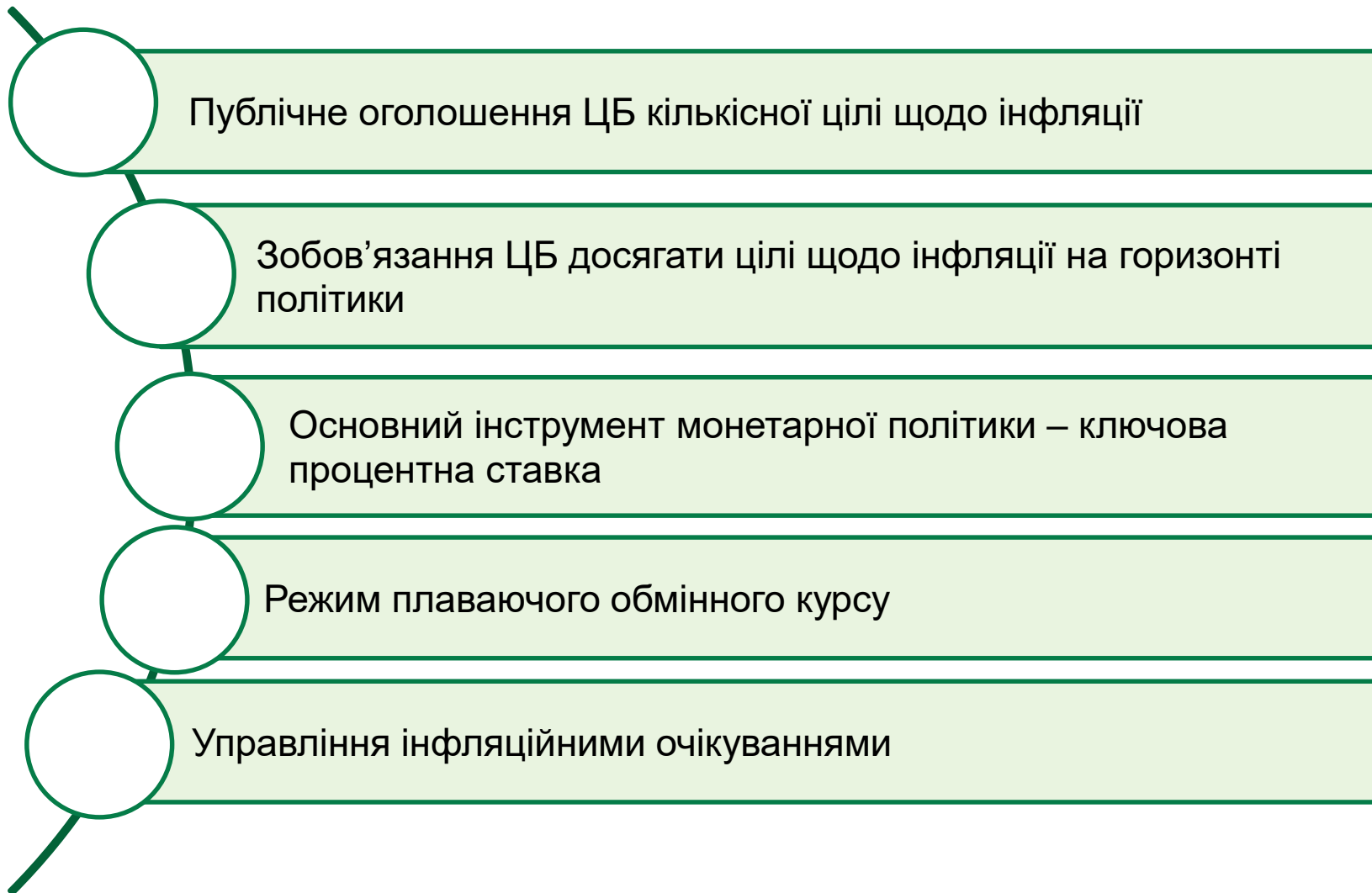
Сприяння додержанню **стійких темпів економічного зростання** та підтримка економічної політики Уряду

Для досягнення цілей з монетарної політики НБУ впровадив режим **інфляційного таргетування**

- **Серпень 2015 р.** – де-факто, затверджено Правлінням НБУ у Стратегії монетарної політики на 2016-2020 роки
- **Грудень 2016 р.** – де-юре, затверджено Радою НБУ в Основних засадах грошово-кредитної політики на 2017 рік та середньострокову перспективу

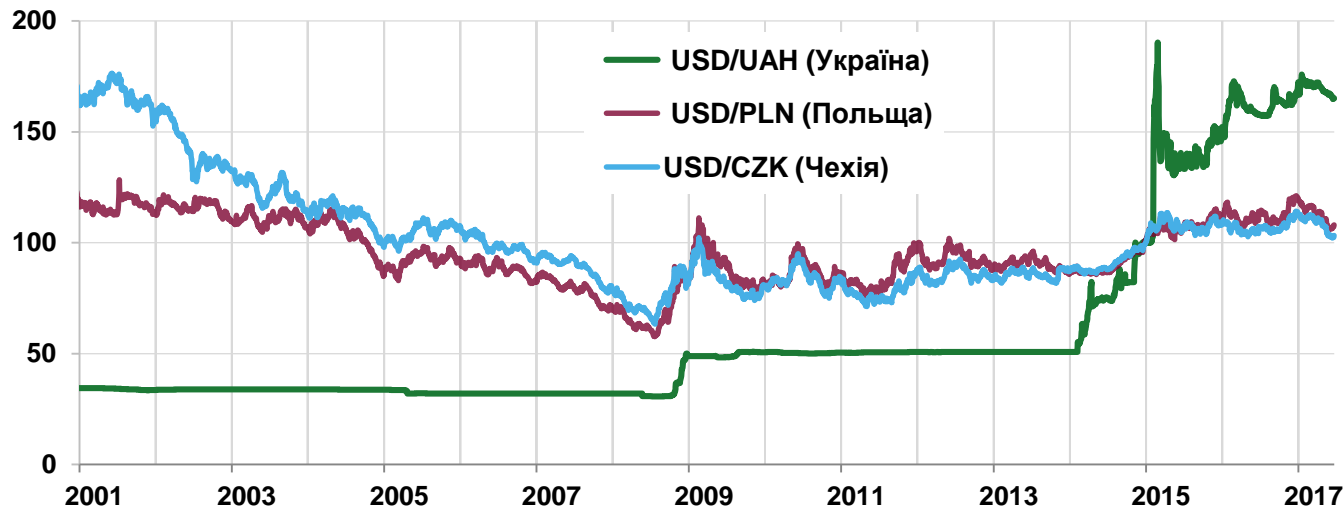
Ключові елементи режиму інфляційного таргетування

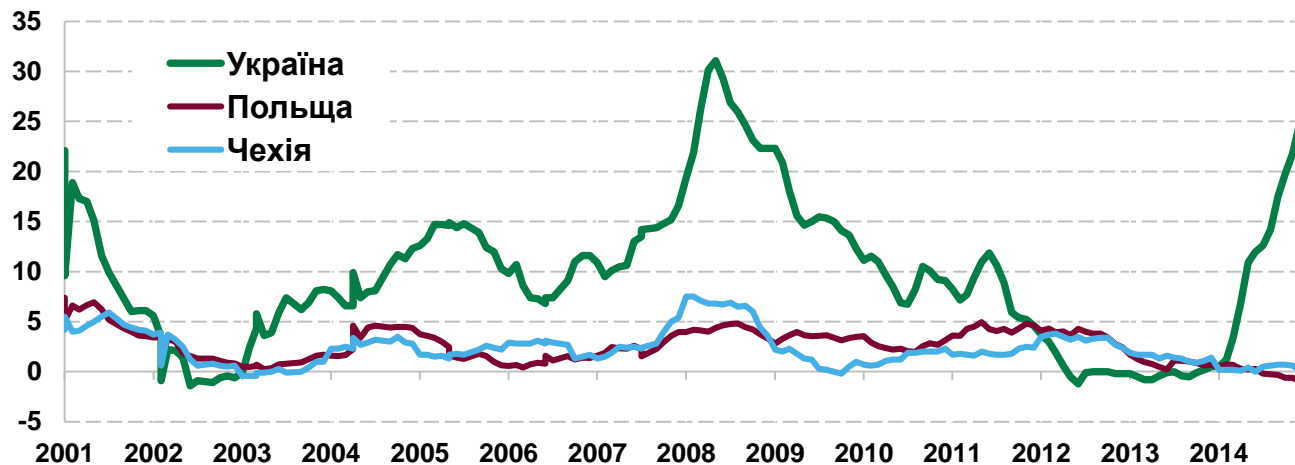

Універсальна стратегія на будь-який час: країни з ІТ проходили кризи з меншими монетарними потрясіннями

Тривале використання фіксованого обмінного курсу збільшує ймовірність кризи

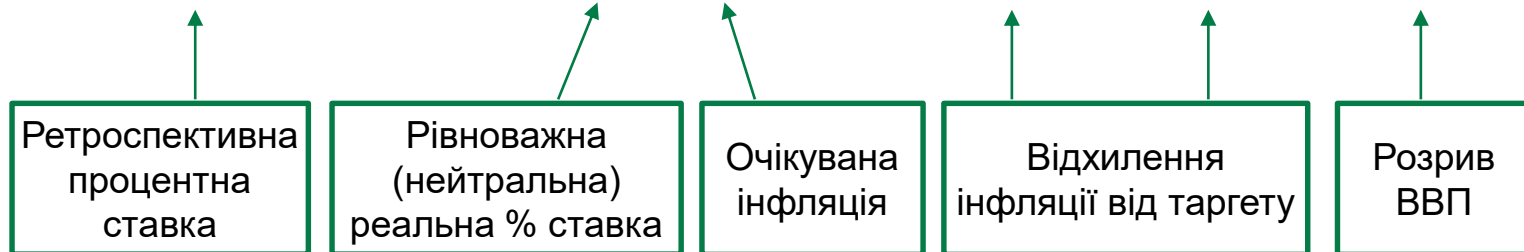
Інфляція є високою та волатильною

В основній прийнятті монетарних рішень – стабілізація інфляції на рівні цілі, зростання – на рівні потенційного

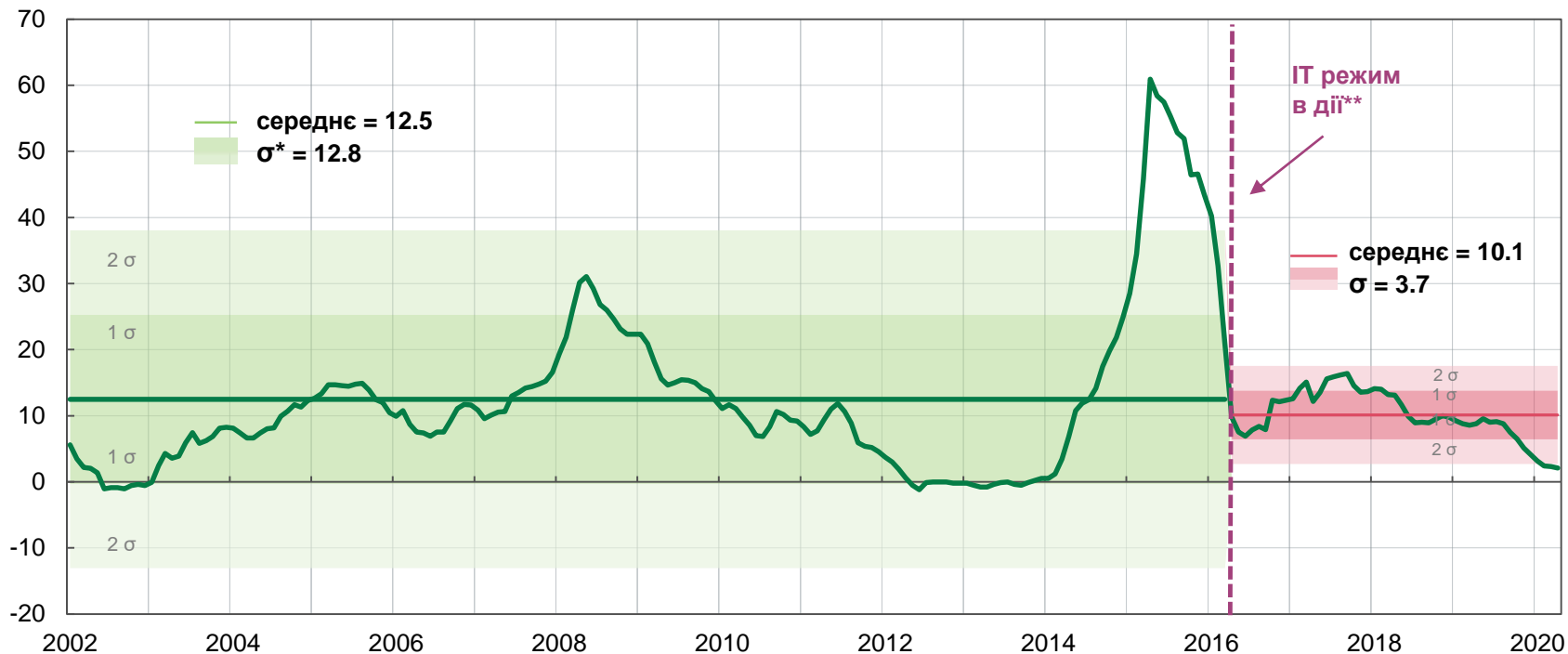
- **Інфляційне таргетування** – монетарний режим, відповідно до якого центральний банк використовує оголошену **інфляційну ціль** (таргет) у якості номінального якоря і зобов'язується проводити монетарну політику, спрямовану на досягнення цієї цілі в **середньостроковому** періоді.
- Рішення з монетарної політики базуються на **прогнозі інфляції**: процентні ставки за інструментами монетарної політики повинні забезпечувати зближення прогнозу інфляції до значення таргету в середньостроковому періоді
- На практиці правило політики є гнучкішим (як правило Тейлора):

$$i_t = \alpha i_{t-1} + (1 - \alpha) [(\bar{r}_t + \pi_t^{\text{exp}}) + \beta(\pi_{t+4} - \pi_{t+4}^{\text{arg}}) + \gamma y_t^{\text{gap}}]$$

Успішність українського ІТ у «спокійні» часи: зниження волатильності інфляції

Споживча інфляція, % р/р

* σ – стандартне відхилення. Для даних з нормальним розподілом, 68% та 95% усіх значень лежать в межах одного стандартного (темніший колір) та двох (світліший колір) відхилень від середнього відповідно.

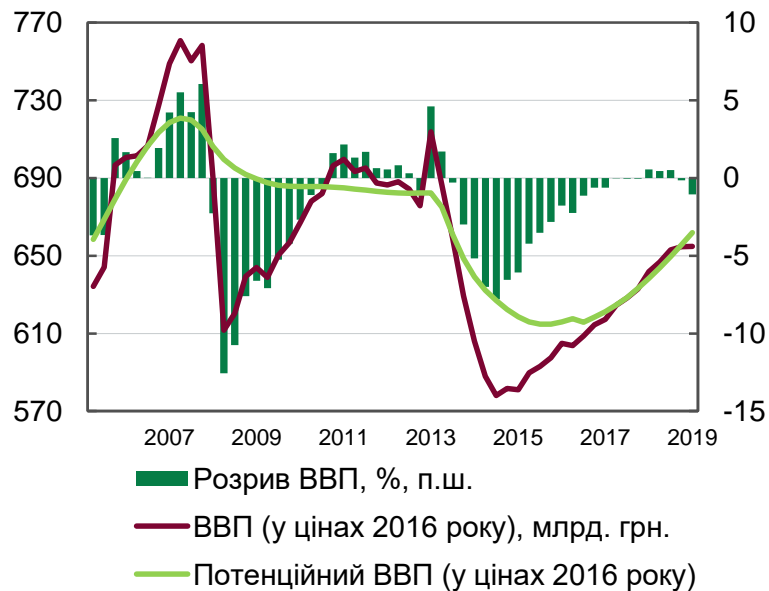
** Де-факто режим ІТ запроваджено в середині 2015 шляхом оголошення цілей на кінець 2016 року. За оцінками НБУ горизонт дії монетарної політики становить 9-18 місяців.

Джерело: ДССУ, розрахунки НБУ.

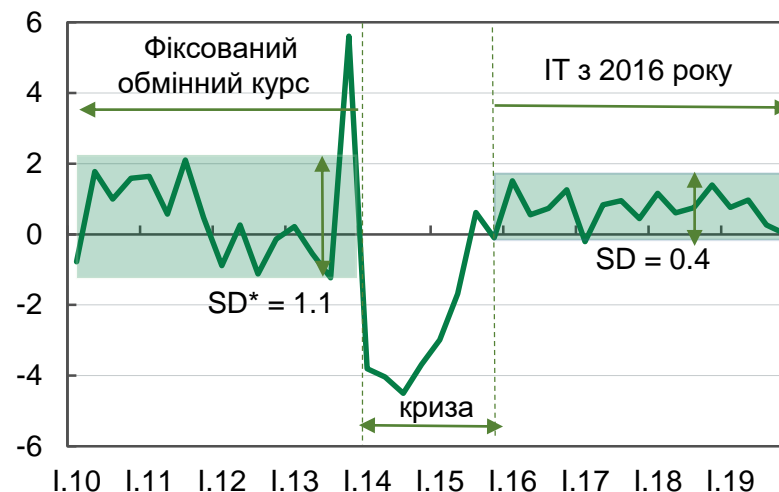
Успішність українського ІТ у «спокійні» часи: стійкість економічного зростання

Потенційний ВВП та розрив ВВП

Джерело: ДССУ, розрахунки НБУ.

ВВП, у кварталному вимірі, % (сезонно скоригований)

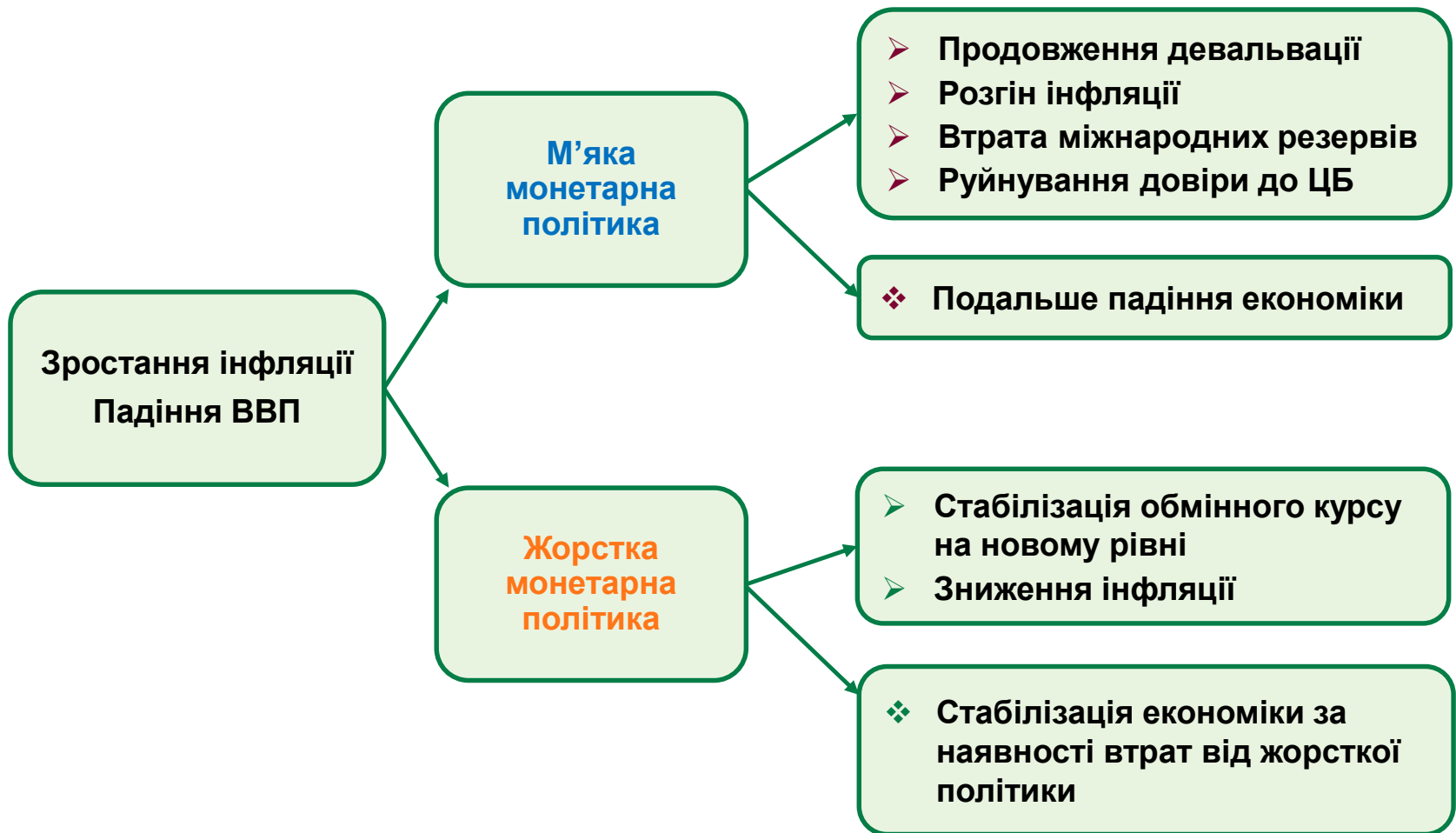

* SD - середнє квадратичне відхилення

Джерело: ДССУ, розрахунки НБУ.

- Згладжування бізнес-циклу (розриву ВВП) є однією з цілей функції реакції ЦБ за ІТ
- В Україні волатильність ВВП за режиму ІТ є нижчою, що кореспондується із ціллю щодо «... підтримки стійкого економічного зростання»

Стабілізація економіки в кризу (після застосування фіксації обмінного курсу): вибір між поганим та ще гіршим

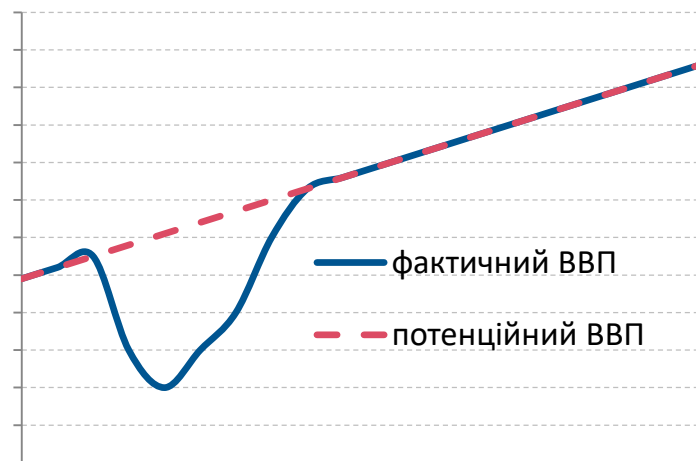

Стабілізація економіки в кризу за ІТ: «Devine coincidence»-монетарна політика має можливість сприяти обом цілям

Інфляція

Валовий внутрішній продукт

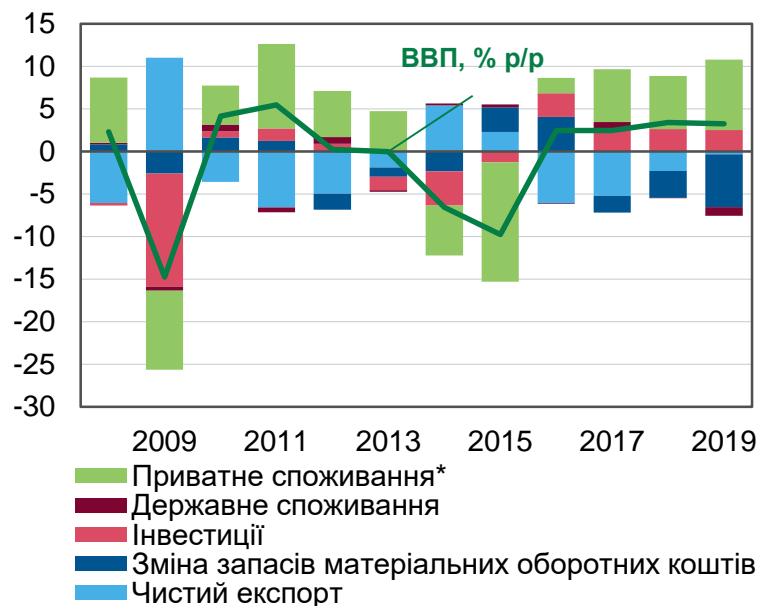
- Devine coincidence (божественний збіг) відноситься до властивості нових кейнсіанських моделей яка полягає в тому, що між стабілізацією інфляції та стабілізацією ВВП на потенційному рівні для центральних банків немає необхідності вибору (no trade-off)

Відмінності коронакризи та попередніх криз в Україні

Україна увійшла в економічну кризу, викликану COVID-19, з більшим запасом міцності, ніж під час попередніх криз

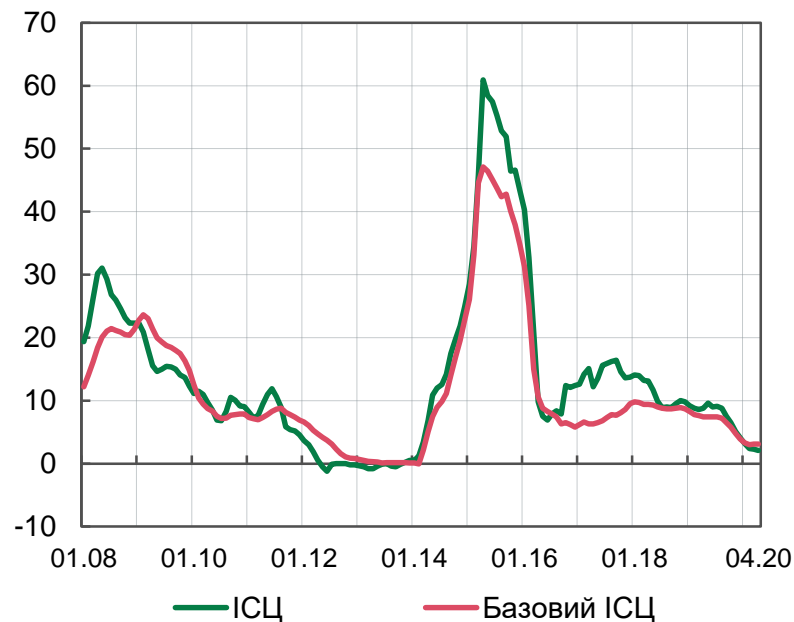
Внески категорій кінцевого використання в річну зміну реального ВВП, в. п.

* Вкл. некомерційні організації, що обслуговують домогосподарства.

Джерело: ДССУ, розрахунки НБУ.

Індекси споживчих цін, % р/р

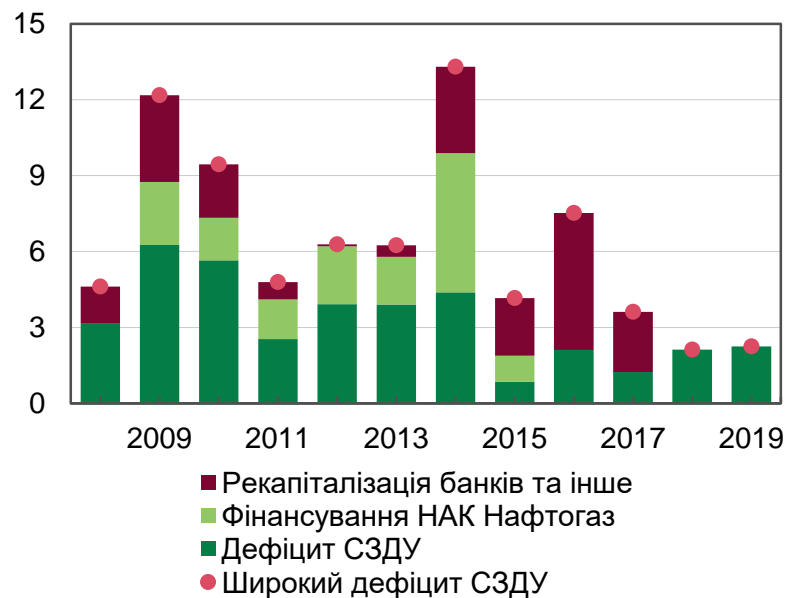

Джерело: ДССУ.

- Україна увійшла в кризу 2008-09 років із перегрітою економікою та двознаковою інфляцією. А в 2012-2013 роках країна стагнувала
- На відміну від попередніх випадків, протягом 2016-2019 років економіка України стабільно зростала на 3-3.5% на рік, а інфляція до кінця 2019 року досягала цілі у $5\% \pm 1$ в.п.

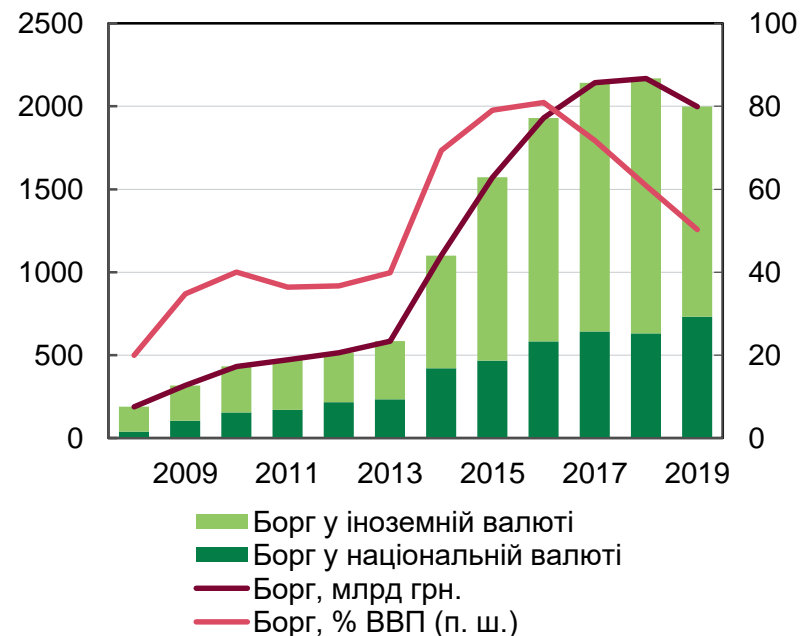
Державні фінанси не генерують загроз завдяки усуненню квазі-фіскального дефіциту та покращенню управління боргом

Широке сальдо сектору загально державного управління, млрд грн

Джерело: ДКСС, МФУ, МВФ, розрахунки НБУ.

Державний та гарантований державою борг

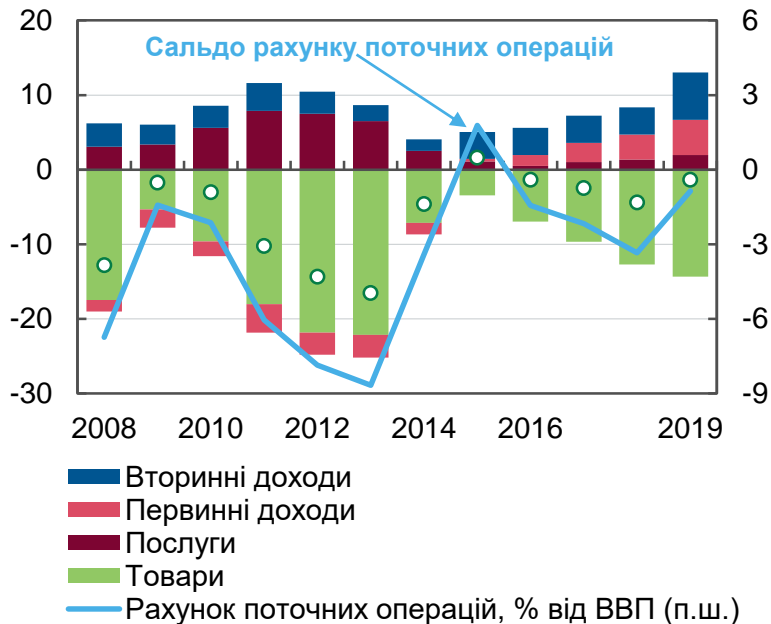

Джерело: МФУ, ДССС, розрахунки НБУ.

- За останні п'ять років Україні вдалося досягти прориву в усуненні суттєвого квазі-фіскального дефіциту в енергетичному та банківському секторах, що продукувало в минулому макроекономічні дисбаланси
- Більше того, заходи з фіскальної консолідації, стійке економічне зростання та поліпшення управління боргом, спрямоване на дедоларизацію, разом зі зменшенням вартості запозичень, сприяли досягненню відношення боргу до ВВП дещо вище 50% станом на кінець 2019 року

У поточну кризу економіка увійшла зі стійкою зовнішньою позицією завдяки застосуванню плаваючого курсу

Поточний рахунок, млрд дол. США

Джерело: НБУ.

Валові міжнародні резерви

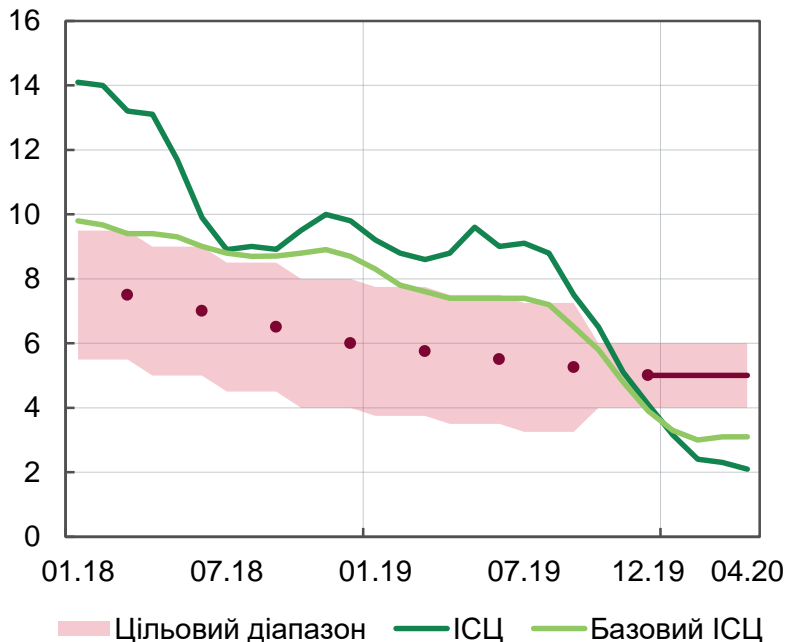

Джерело: НБУ.

- Запроваджений режим інфляційного таргетування базується на політиці плаваючого обмінного курсу, що посилює здатність протидіяти зовнішнім шокам
- Попри поступове розширення після 2015 року, дефіцит поточного рахунку залишається на рівноважному рівні, коливаючись близько 3% ВВП (без урахування надходжень компенсації від Газпрому у 2019 році)
- Отже до поточної кризи Україна входить з порівняно більшим запасом міцності, ніж раніше

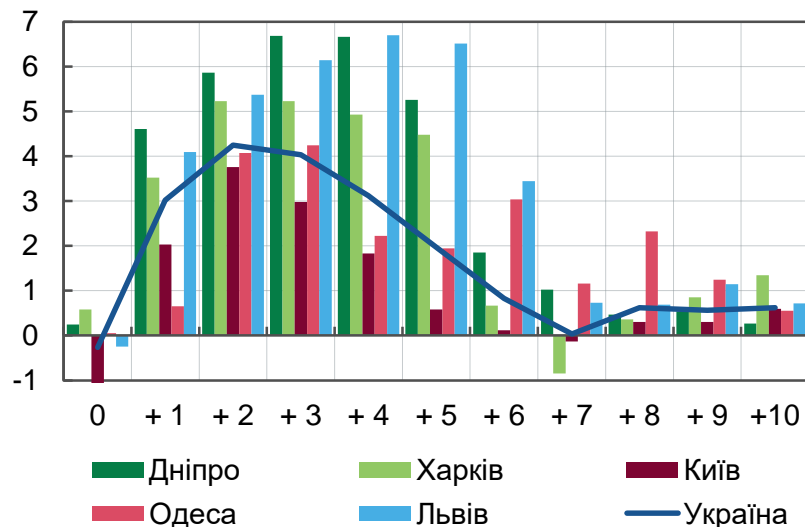
На відміну від попередніх криз, ця криза не супроводжується руйнівною девальвацією та високою інфляцією

Індекси споживчих цін та інфляційні цілі, % р/р

Джерело: ДССУ, НБУ.

Потижнева динаміка індексу цін на продукти харчування, % м/м*

*Тиждень 0 – з 13 до 19 березня, цифри з 1 до 10 позначають наступні тижні; для місячних порівнянь використано такі самі тижні попереднього місяця.
Джерело: онлайн-супермаркети.

- В Україні спостерігалася помірна інфляція наприкінці 2019 року - на початку 2020 року на тлі стабільного зростання реального ВВП та стійкого зростання споживчого попиту
- Подальша дезінфляція була зумовлена нижчими цінами на енергоносії, достатньою пропозицією сирих продуктів харчування на тлі теплої погоди, а також відображення торішнього зміцнення гривні
- Карантинні обмеження призвели до зростання цін на окремі товари внаслідок ажіотажного попиту. Однак вже наприкінці березня шок почав згасати

Реакція на валютну паніку – вигоди передбачуваності

Стратегія валютних інтервенцій НБУ: завдання інтервенцій

Накопичення міжнародних резервів

Достатній рівень міжнародних резервів слугує захисним механізмом фінансової системи та економіки від зовнішніх шоків, а також сприяє підвищенню довіри до її стійкості з боку як національних, так і іноземних інвесторів

Згладжування функціонування валютного ринку

Необхідно для уникнення негативного впливу на цінову та фінансову стабільність надлишкової волатильності обмінного курсу та екстраординарних подій на валютному ринку

Підтримання трансмісії ключової процентної ставки

Необхідно для досягнення цілей та завдань монетарної політики у більш ефективний спосіб

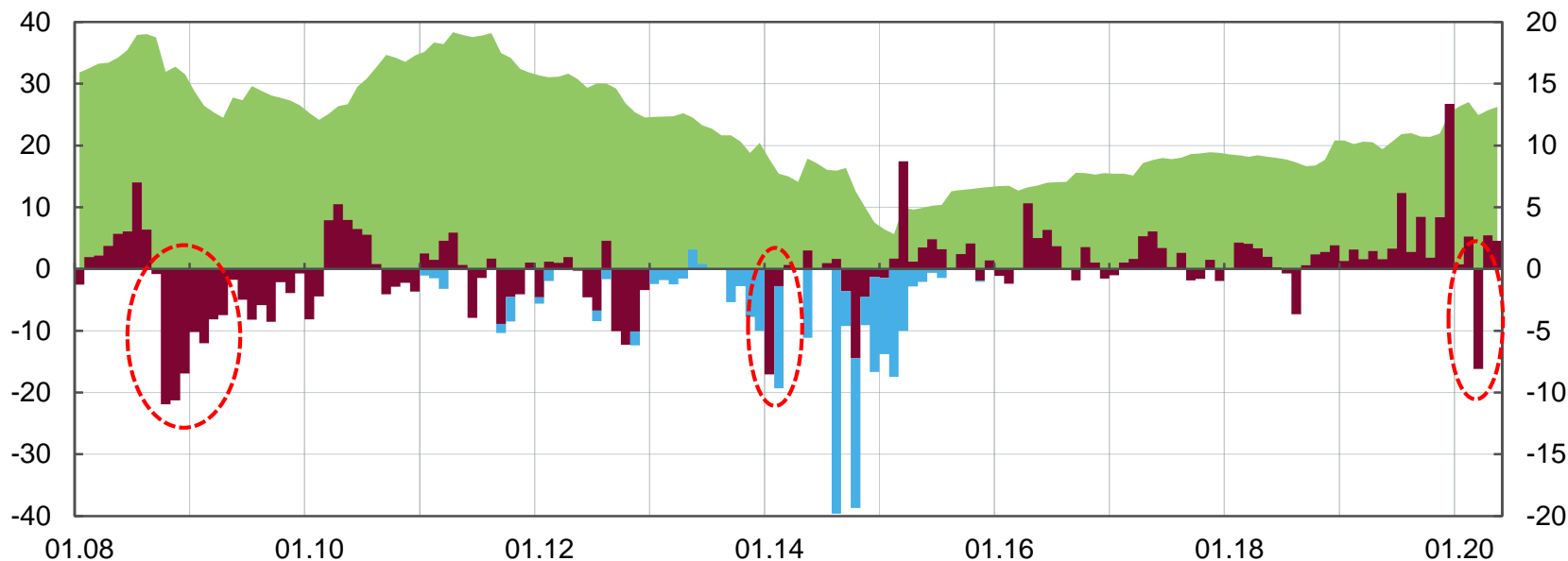

Чи не варто було зекономити міжнародні резерви і не згладжувати коливання під час панічного попиту на валюту?

Ні – адже дотримання Стратегії важливе для **завоювання довіри**

Масштаб шоку на валютному ринку у березні 2020 року був співставним із шоками 2008-2009 років та 2014 року

Сальдо валютних інтервенцій НБУ та міжнародні резерви*

■ Міжнародні резерви, млрд дол. США

■ Адресні інтервенції, % до резервів (п.ш.)

■ Сальдо інтервенцій (без адресних), % до резервів (п.ш.)

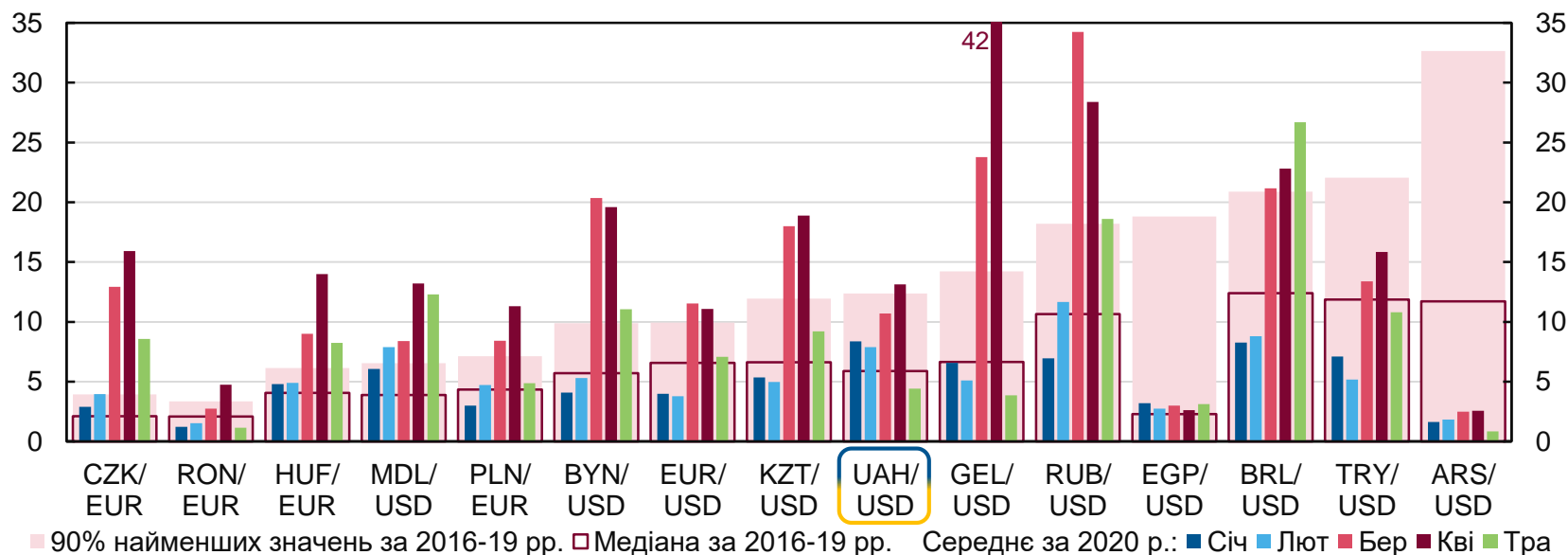
* - станом на 28.05.2020. Дані щодо адресних інтервенцій наявні з 2011 року.

Джерело: НБУ.

- За рахунок накопичених у 2019 – початку 2020р. міжнародних резервів НБУ вдалося ефективно згладити ажіотажний валютний попит та покращити курсові очікування → шок на валютному ринку мав короткочасний характер
- Після зниження ажіотажного попиту на іноземну валюту, яку частина клієнтів купувала "про запас", НБУ відновив операції з купівлі іноземної валюти

Волатильність гривні відповідала рівню європейських валют як в період паніки, так і після її заспокоєння

Волатильність окремих валютних пар*, %

* Стандартне відхилення щоденної зміни обмінного курсу протягом 20 робочих днів в річному вимірі.

Джерело: Refinitiv Datastream, Bloomberg, розрахунки НБУ.

- Волатильність європейських валют зросла вище їх типового діапазону під час спалаху коронавірусу та, в більшості випадків, знизилася у травні
- У травні волатильність гривні повернулася до свого середнього рівня

Дотримання стратегії виявилось дієвим – паніка заспокоїлась, і НБУ зменшив свою присутність на валютному ринку

Місячна волатильність обмінного курсу гривні до долара США

Джерело: НБУ.

Обсяг продажу валюти між банками та операцій купівлі-продажу валюти НБУ

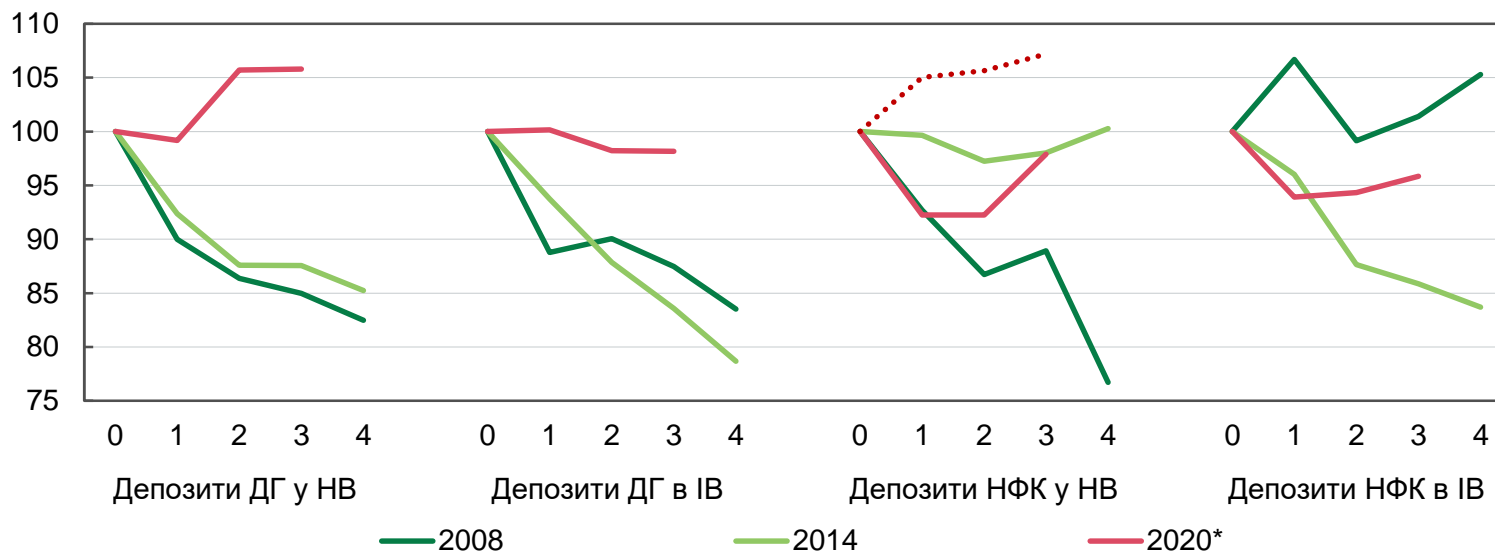

* Місячне ковзне середнє.
Джерело: розрахунки НБУ.

- Зі стабілізацією ситуації на валютному ринку місячна волатильність обмінного курсу гривні знизилася до 5%
- У квітні-травні 2020 року присутність НБУ на ринку знизилася до 11% – рівня 2019 року (з 17% у січні-березні) незважаючи на зниження обсягу операцій між банками (-17% кв./кв.)

Заспокоєння паніки на валютному ринку дозволило уникнути паніки серед вкладників

Помісячна динаміка депозитів, місяць перед кризою=100#

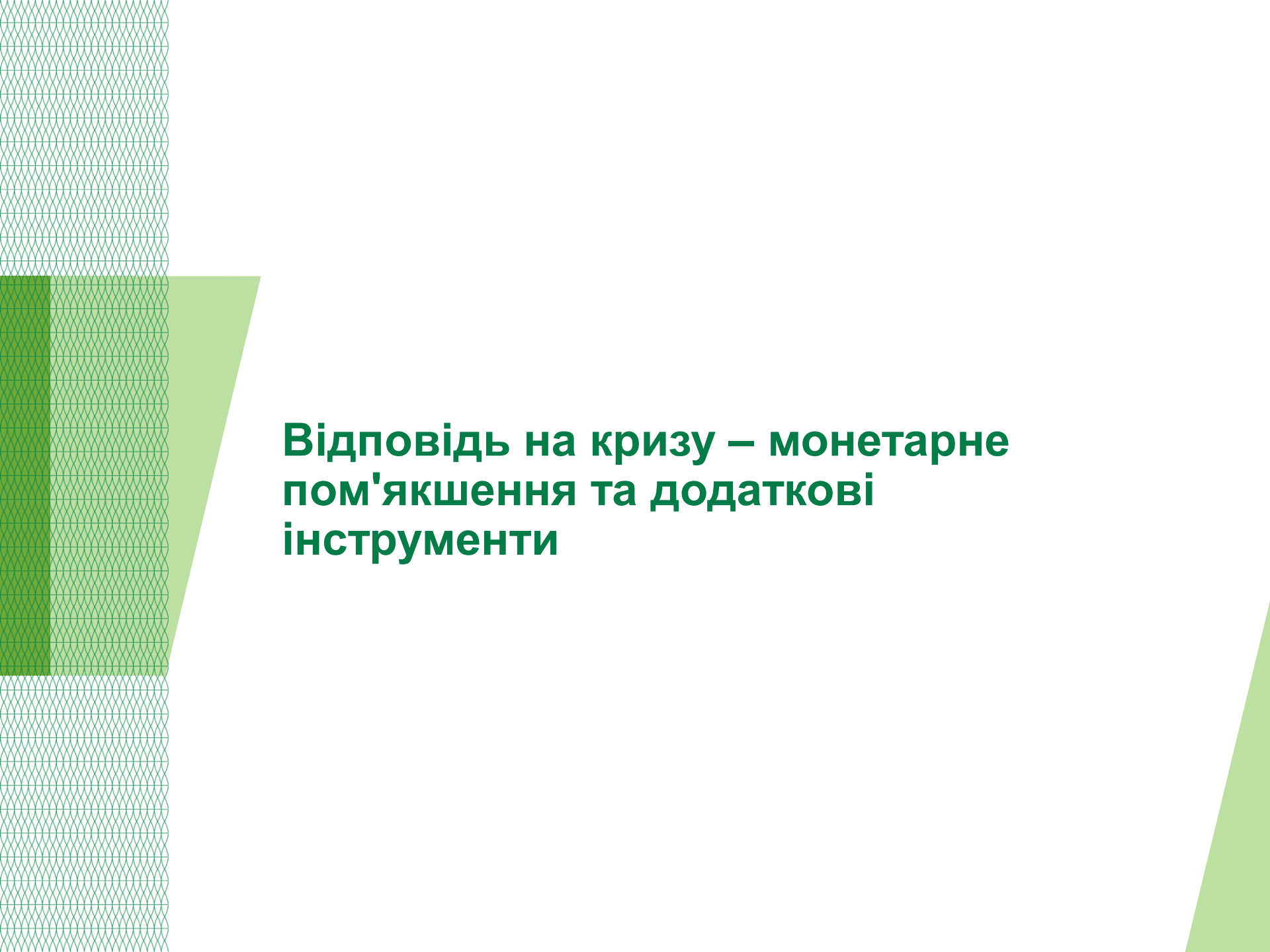

0 - місяць перед відтоком депозитів, вересень 2008 року, січень 2014 року, лютий 2020 року.

* Оперативні дані за травень 2020. Пунктирна лінія – коригування на зниження депозитів через купівлю юридичними особами валютних ОВДП

Джерело: НБУ.

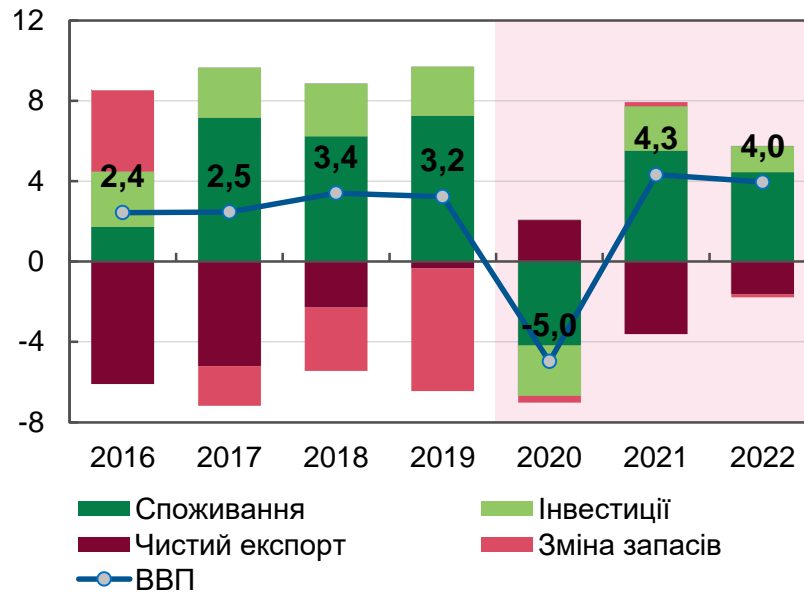
- На відміну від попередніх економічних потрясінь, коли банківський сектор був каталізатором криз, зараз немає відтоку депозитів, а банки підтримують економіку

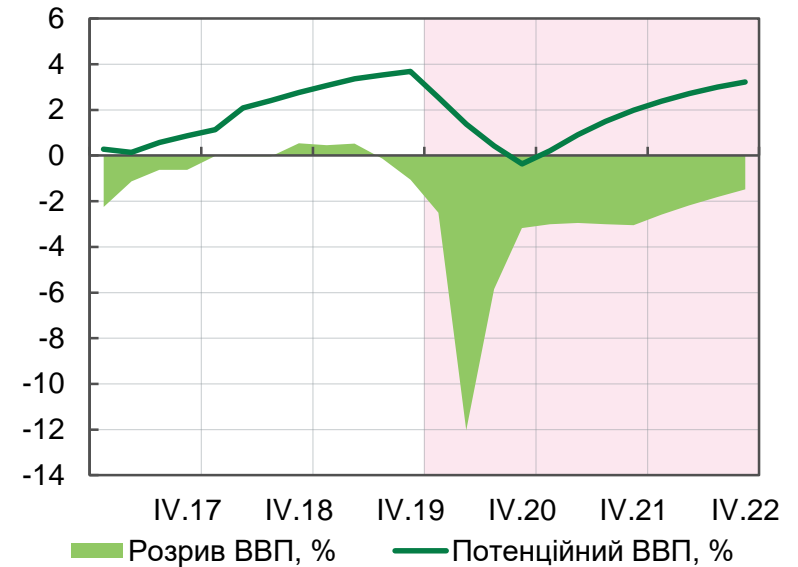
Відповідь на кризу – монетарне пом'якшення та додаткові інструменти

Сукупний попит буде пригніченим та потребуватиме стимулювання

Внески категорій кінцевого споживання в річну зміну реального ВВП (в. п.)

Потенційний ВВП та розрив ВВП, %

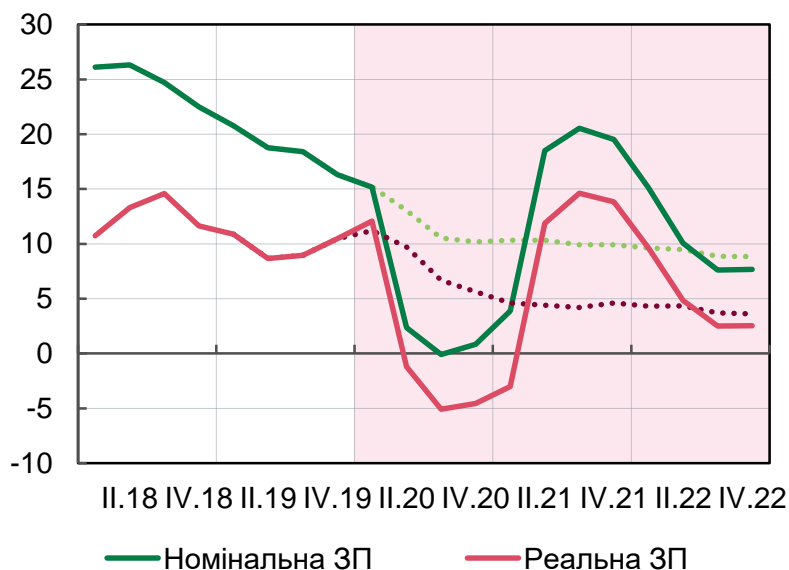
	W,%	2019	2020	2021	2022
ВВП	100	3.2	-5.0 (3.5)	4.3 (4.0)	4.0 (4.0)
Споживання	87	8.1	-4.4 (5.7)	5.7 (4.8)	4.6 (4.1)
<i>Приватне споживання</i>	66	11.3	-4.9 (7.0)	6.5 (5.7)	5.3 (4.7)
Інвестиції	16	14.2	-13.9 (7.3)	15.0 (7.3)	8.1 (6.0)
Експорт товарів та послуг	48	6.7	-9.3 (3.3)	7.4 (1.9)	4.4 (2.5)
Імпорт товарів та послуг	56	6.3	-12.1 (7.2)	14.4 (5.6)	7.3 (3.4)

в дужках – попередній прогноз (січень 2020)

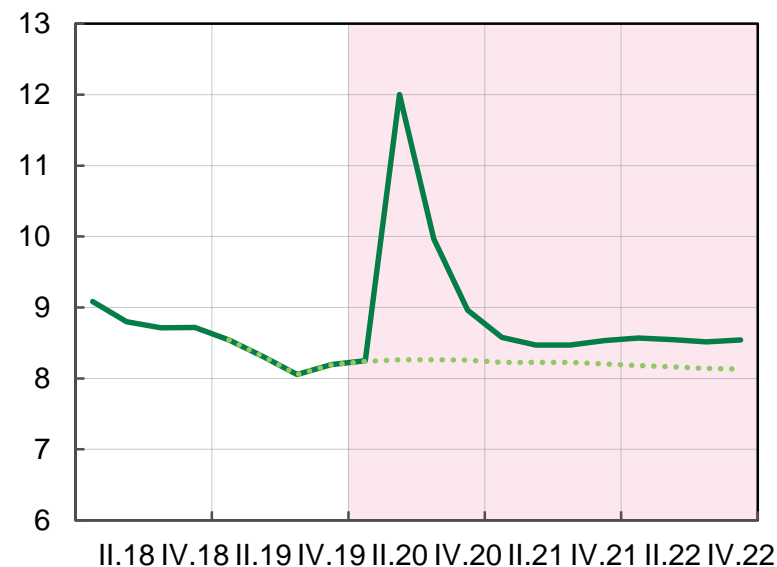

Карантинні обмеження та рецесія в 2020 році призведуть до різкого падіння темпів росту зарплат та сплеску безробіття

Номінальна та реальна зарплата, зміна р/р, %

Рівень безробіття (МОП), %

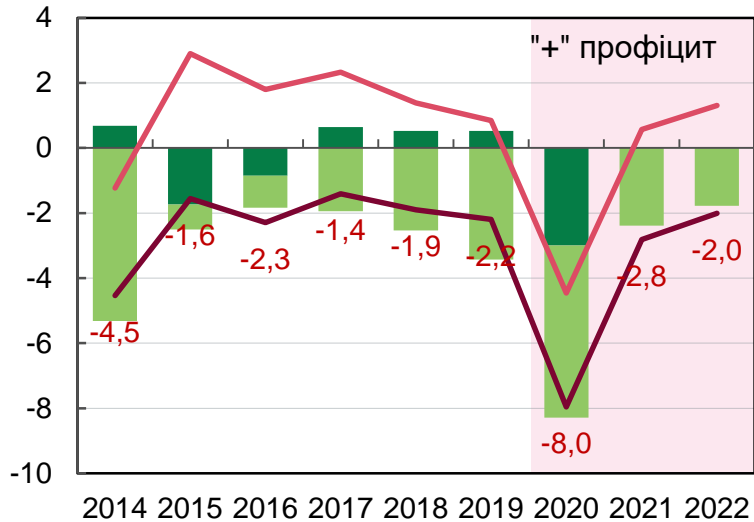

зміна, %	2019	2020	2021	2022
Реальна зарплата	9.8	0.0	9.1	4.7
- попередній прогноз	9.8	8.3	4.5	4.0
Номінальна зарплата	18.5	4.9	15.6	9.9
- попередній прогноз	18.6	12.0	10.1	9.2

	2019	2020	2021	2022
Мінімальна зарплата	4173	4723	5003	5290
- попередній прогноз	4173	4723	5003	5290
зміна, %	12.1	13.2	5.9	5.7

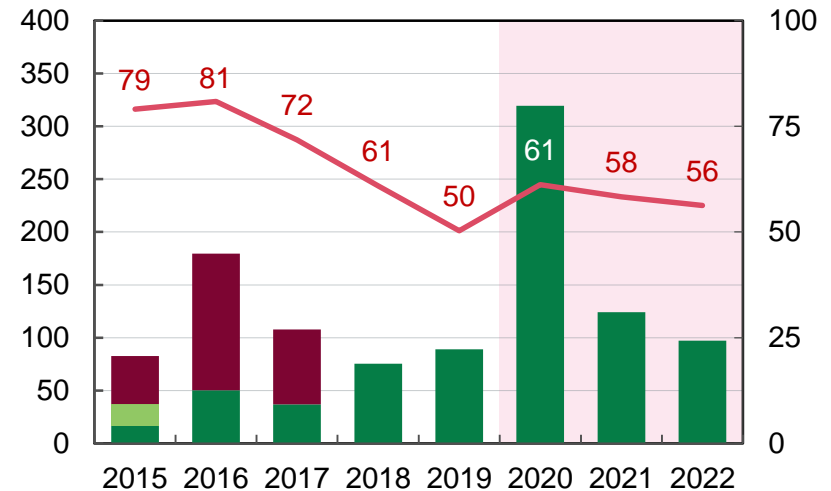
Відновленню економіки сприятиме пом'якшення фіскальної політики

Зведений бюджет, % ВВП

- Структурне сальдо без розрахунків з НБУ
- Циклічне сальдо
- Фактичне сальдо
- Первинне сальдо

Широкий дефіцит СЗДУ, млрд грн, і державний та гарантований державою борг, % ВВП

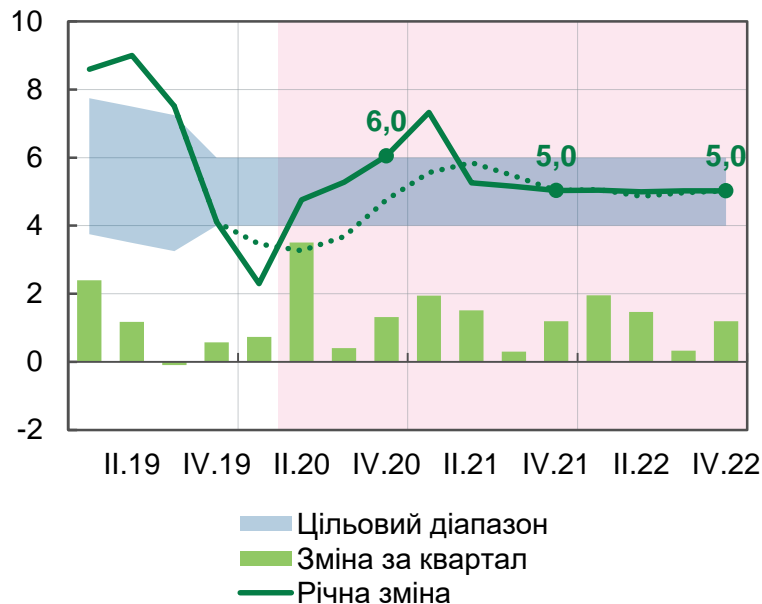

- Рекапіталізація банків та інше
- Фінансування НАК "Нафтогаз"
- Дефіцит СЗДУ
- Державний та гарантований борг, % ВВП (п. ш.)

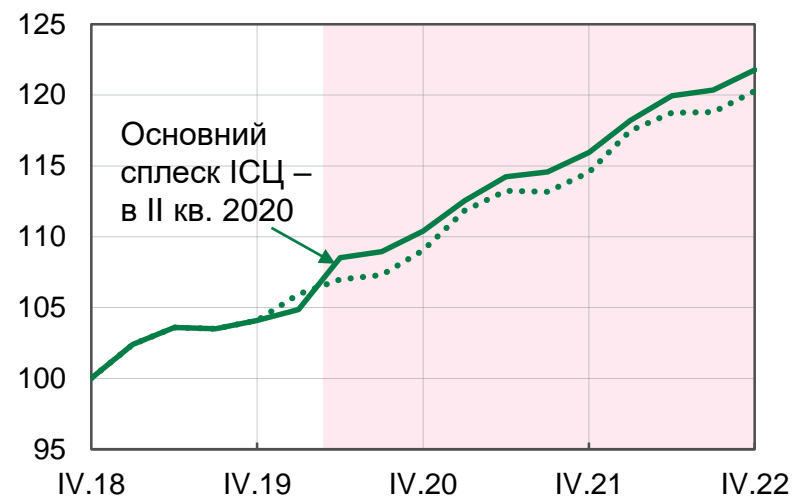
- Державний та гарантований державою борг в 2020 році перевищить 60% ВВП через значне нарощування дефіциту бюджету, падіння ВВП, але з наступного року почне зменшуватися

Низька інфляція залишає простір для монетарного пом'якшення

Споживча інфляція, %

Рівень ІСЦ, ІV.2018 = 100

зміна, %	вага, %	2019	2020	2021	2022
ІСЦ	100.0	4.1	6.0 4.8	5.0 5.0	5.0 5.0
Базовий ІСЦ	59.4	3.9	6.8 3.5	3.8 3.8	3.8 3.8
Сирі продукти	19.4	3.9	5.6 3.8	3.3 3.0	3.3 3.3
Адміні	18.0	8.6	7.5 9.3	9.8 9.8	9.2 9.1
Паливо	3.2	-8.2	-16.6 3.9	12.5 6.5	14.0 5.0

сірим – попередній прогноз (січень 2020)

Рішення з монетарної політики: головне

У квітні Правління НБУ ухвалило рішення знизити облікову ставку до 8%

- Продовження пом'якшення монетарної політики має на меті подальшу підтримку економіки в умовах пандемії та карантинних заходів
- Інфляція помірно прискориться в подальші місяці і на кінець 2020 року становитиме 6%, тобто залишиться в межах цільового діапазону. Інфляція досягне цілі 5% в 2021 році

Національний банк очікує подальшого зниження облікової ставки до 7%

Національний банк не виключає можливості й більшого пом'якшення монетарної політики у цьому році у тому випадку, якщо скорочення споживчого попиту через карантинні заходи та послаблення ділової активності будуть суттєвіше тиснути на інфляцію в бік її зниження, ніж очікується зараз

! Ключовим припущенням макроекономічного прогнозу залишається продовження співпраці з Міжнародним валютним фондом

НБУ запровадив нові інструменти підтримки економіки

ВПРОВАДЖЕНО

Оновлено операційний дизайн монетарної політики, який надасть банкам більшу гнучкість в управлінні власною ліквідністю:

- тендери з розміщення депозитних сертифікатів та надання короткострокових кредитів рефінансування проводяться вдвічі частіше
- зменшено строковість депозитних сертифікатів (з 14 до 7 днів)
- збільшено термін надання кредитів рефінансування до 90 днів (перед цим – з 14 до 30 днів)

Розширено перелік прийнятної застави: включено до заставного пулу корпоративних облігацій, випущених під державні гарантії, та муніципальних облігацій

Оптимізація розрахунку обов'язкових резервів сприяла збільшенню ліквідності банківської системи на 5 млрд грн

Довгострокові кредити рефінансування на термін до 5 років надаються під плаваючу ставку та під ту ж заставу, що і тендерні кредити

Валютний своп з ЄБРР – 7 травня 2020 року підписано договір про валютний своп на 0,5 млрд дол. США. Гривневий ресурс буде використано для кредитування українських підприємств, що зазнали втрат від пандемії та карантинних обмежень.

АНОНСОВАНО

Процентний своп – новий інструмент, який банки зможуть використовувати для управління процентним ризиком

Заходи НБУ, які дозволять мінімізувати наслідки кризи

Національний банк України:

- ✓ Пом'якшив вимоги до оцінки кредитного ризику – кредити, що було реструктуризовано у зв'язку з обмеженнями через карантин, не матимуть негативного впливу на капітал банків
- ✓ Тимчасово призупинив:
  - впровадження буферів капіталу
  - вимоги щодо оцінки банками заставного майна
  - проведення усіх видів виїзних перевірок банків
- ✓ Надав банкам додатковий час для подання та оприлюднення фінансової звітності
- ✓ Відтермінував певні вимоги до банків, зокрема щодо:
  - організації банками системи управління ризиками та процесу управління проблемними активами
  - стрес-тестування банків та оцінки SREP
- ✓ Запропонував банкам тимчасово утриматись від розподілу прибутків через виплату дивідендів, аби установи мали додатковий запас міцності
- ✓ Організував процес карантину готівки

Національний банк України та банки:

- ✓ Організували доставку готівкової валюти, попит на готівкову валюту задоволено

Банки за підтримки НБУ:

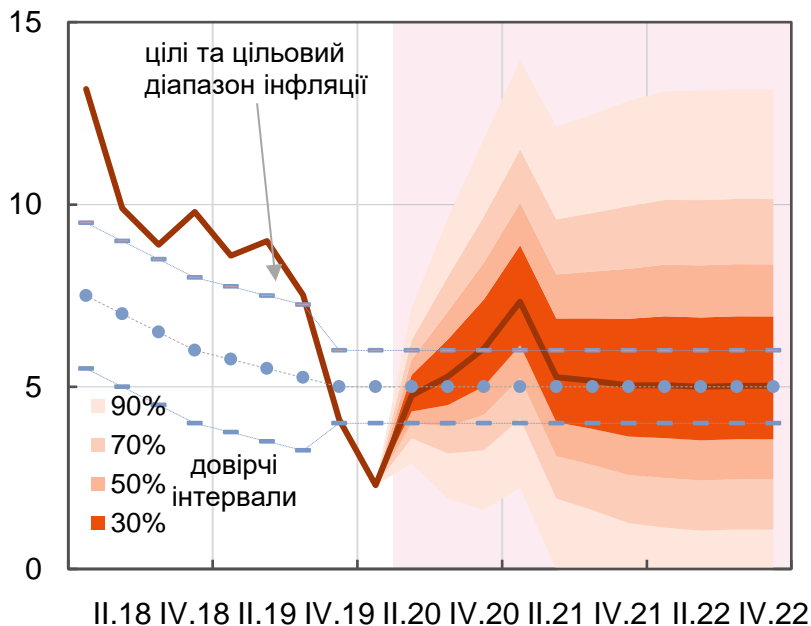
- запроваджують кредитні канікули та розпочали реструктуризації кредитів позичальників, що постраждали від обмежень у зв'язку з карантинном
- зменшили комісії за безготівкові операції та заохочують клієнтів до безготівкових розрахунків

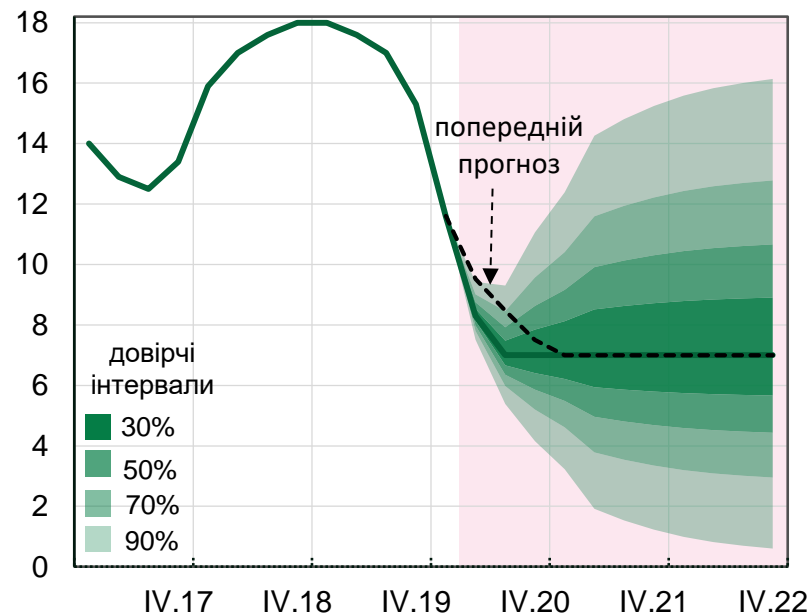
Перспективи монетарної політики

Пом'якшення монетарної політики підтримуватиме економіку без загрози для досягнення середньострокової цілі інфляції

ІСЦ, річна зміна, %

Облікова ставка, %

Прогноз наведено у вигляді віялової діаграми (FanChart). Такий тип графіка призначений для відображення невизначеності щодо майбутньої динаміки прогнозованої змінної. Наприклад, імовірність того, що інфляція перебуватиме в межах найтемнішої області на графіку (навколо центральної лінії) становить 30%. Відповідна властивість зберігається і для інших зон графіка. Таким чином, імовірність того, що інфляція не вийде за межі найсвітлішої зони, становить 90%.

Ризики

Ймовірність настання ризику

		Низька <15%	Середня 15%–25%	Висока 25%–50%
Ступінь впливу на базовий сценарій	Слабкий	Зростання волатильності світових цін на продовольство		
	Помірний		Зниження врожаю зернових. Глибоке падіння світової економіки	
	Сильний	Ескалація військового конфлікту	Гальмування співпраці з МВФ	Триваліший строк пандемії коронавірусу

Національний банк України

[Web](#) ▪ [Facebook](#) ▪ [Twitter](#) ▪ [Flickr](#) ▪ [Youtube](#) ▪ [Instagram](#)